

Анатолій СУПРУНкандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»**Тетяна ПЕТРІШИНА**кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

СВІТОВИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ СТРАХОВИЙ РИНОК: ВІДМІННОСТІ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ

У статті розглянуто особливості розвитку світового та національного страхових ринків з метою визначення основних відмінностей та взаємозв'язків між ними з урахуванням впливу фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: страховий ринок, страхові премії, страхові виплати, перестраховування, криза, злиття, поглинання, лібералізація.

За останні роки світовий та вітчизняний страхові ринки мали найбільші темпи зростання у фінансовому секторі. Прибутковість страхових компаній, незважаючи на наслідки фінансово-економічної кризи, знаходилась на високому рівні порівняно з іншими суб'єктами господарювання. Це свідчить про те, що страховий ринок – це один з найпривабливіших секторів економіки як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів.

Незважаючи на те, що функціонуванню світового та національного страхових ринків присвячено багато наукових праць у західній та вітчизняній літературі, на сьогодні немає досліджень, які б комплексно висвітлювали питання взаємозв'язку та відмінностей розвитку світового та національного страхових ринків.

Серед наукових праць, у яких висвітлено оцінку та проблеми розвитку світового та національного страхових ринків, слід назвати роботи таких вчених, як В. Базилевич, К. Базилевич, Т. Васильєва, Н. Внукова, Т. Говорушко, В. Грушко, О. Залетов, О. Козьменко, С. Козьменко, М. Клапків, В. Малько, С. Осадець, А. Таркуцяк, Я. Шумелда та ін. Вивчення праць вказаних вчених, особливостей розвитку страхових ринків у докризовий та посткризовий періоди дозволили визначити основні відмінності та взаємозв'язки між світовим та національними страховими ринками.

Метою дослідження є оцінка розвитку світового та національного страхових ринків та виявлення на базі проведеного аналізу основних відмінностей та взаємозв'язку між зазначеними ринками.

Український страховий ринок поступово відроджується після останньої фінансово-економічної кризи. Про стан розвитку національного страхового ринку може свідчити частка зібраних на ньому премій у сукупному обсязі страхових премій на світовому страховому ринку. За останні декілька років частка України на світовому страховому ринку становила 0,10% (для порівняння: в Росії цей показник – 0,91%, Польщі – 0,57%, Великобританії – 10,54%, США – 29%), причому частка ризикового страхування складала 0,23%. Частка нашої країни на світовому ринку

страхування життя взагалі становить лише близько 0,01% [1].

В Україні розмір страхових премій у розрахунку на душу населення порівняно низький. У 2011 році на 1 особу припадало 49,3 дол. США чистих страхових премій (страхування життя – 4,1 дол. США, ризикове страхування 89,7 дол. США), це більше, ніж у 2010 році – 36,4 дол. США. Проте за цим показником Україна суттєво відстає від зарубіжних країн. Так у середньому за останні роки, наприклад, у Великобританії цей показник становив 6858 дол. США (страхування життя – 5582,3 дол. США, ризикове страхування – 1275,7 дол. США), у Польщі – 643 дол. США (страхування життя – 381,2 дол. США, ризикове страхування – 261,8 дол. США) [2; 3].

У порівнянні із розвиненими країнами страховий ринок України відрізняється спеціалізацією національних компаній на ризикових видах страхування і незначною часткою страхування життя. Питома вага страхування життя у загальній кількості чистих страхових премій складає приблизно 4,2 % (на кінець 2010 року), у той час, як у Польщі – 45 %, Угорщині, Чехії – 40 %, розвинених країнах Європи – до 60 % (рис. 1) [4].

Наведені показники свідчать про надзвичайну недорозвиненість страхування життя в Україні. Проблем, з якими зіштовхуються українські страхові компанії при розповсюдженні полісів страхування життя, багато: невисокий рівень доходів населення, невідновлена довіра до страхових компаній, нестача інформації, низький імідж цієї послуги.

Одним з вирішальних чинників, який істотно перешкоджає розвитку страхування життя в Україні, є також низька доступність якісних страхових продуктів. За цим показником Україна відстає від своїх західних сусідів більш, ніж на 10 років.

В Україні понад 50 компаній мають ліцензію на страхування життя. Однак не більше 20 з них активно працюють на цьому ринку. Сьогодні українці можуть довірити своє життя 15-20 лайфовим страховим компаніям. Але в майбутньому склад учасників буде змінюватися. Багато потужних міжнародних компаній

уже працюють в Україні. Серед них Fortis, Generali, Allianz, UNIQA. Однак такі гіганти, як наприклад, Aviva, ще не прийшли на ринок України.

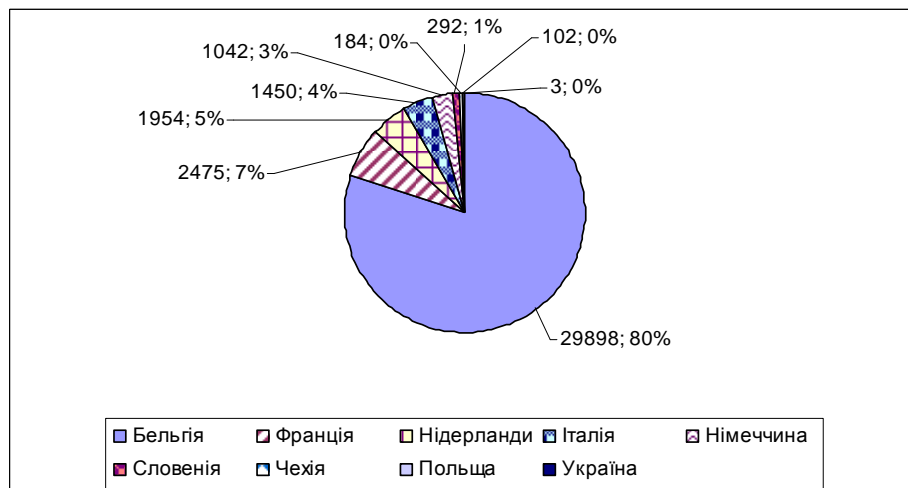

Рис. 1. Структура ринку страхування життя за показником страхових премій на душу населення в розрізі країн світу у 2010 році, %/дол.

Позитивною тенденцією на національному страховому ринку є зростання питомої ваги страхових премій в обсязі ВВП. Якщо за період 1994-2007 роки її частка становила 0,39 %, то, починаючи з 2007 року, на ринку спостерігається поступове зростання даного показника.

Світовий ринок страхових послуг характеризується незначним падінням розміру страхових премій, зміною географічної структури, різною динамікою розвитку. Місткість світового ринку страхових послуг виражається обсягом отриманих страхових премій, які у 2009 році склали 4128 млрд. дол. США, а у 2010 році – 4270 млрд. дол. США.

Незважаючи на зростання номінального розміру страхових премій, розрахунок реальних сум премій показав їх загальне скорочення у світі на 2%. Відносно основних видів страхування реальні страхові премії за 2008-2009 роки зменшились на 3,5% у life страхуванні та на 0,8% у non-life страхуванні. Таке зменшення було спричинене спадом на страхових ринках розвинених країн. У країнах, що розвиваються, відбулося зростання обсягу премій за обома видами страхування.

Для країн Західної Європи є характерним падіння премій страхування життя, зокрема у Великобританії (- 25,7%), Ірландії (- 31,5%), Італії (- 11,2%), Франції (10,6%), оскільки у цих країнах розповсюдженими є страхові продукти з одноразовими преміями.

Стрімке зростання премій life страхування у Центральній та Східній Європі було визначено надзвичайно високим їх зростанням у Польщі (52,8%), що знівелювало скорочення обсягу премій в інших країнах регіону.

На світовому ринку скорочення премій non-life страхування склало – 0,8%; при цьому в індустріальних країнах це зменшення становило – 1,9% , а в країнах, що розвиваються, спостерігалось підвищення обсягів премій non-life страхування на 7,1% у 2011 році порівняно з 2007 роком [5].

Структурні зміни у складі світового ринку відбулися за рахунок розвитку страхування в країнах Центральної та Східної Європи, країнах СНД і Балтії при зниженні частки країн Північної Америки, Азії, Океанії.

Наступна таблиця демонструє рейтинг TOP-10 найбільших страхових компаній світу (табл.1) [6].

Таблиця 1. TOP-10 найбільших страхових компаній світу

№	Страхова компанія	Країна	Рівень капіталізації, млрд. дол. США
1	American International Group (AIG)	США	172
2	AXA Group	Франція	66
3	Allianz Worldwide	Німеччина	65,5
4	Manulife	Канада	50
5	Generali Group	Італія	45
6	Prudential Financial	США	40
7	MetLife	США	38
8	Aviva	Великобританія	33
9	Munich Re Group	Німеччина	31
10	Aegon	Голландія	26

За основними показниками страхової діяльності найбільш високого рівня розвитку досягли такі країни як США, Англія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Італія, які збирають значну частку від загальної суми страхових платежів за різними видами страхування.

Найбільшого значення серед них досяг страховий ринок США, який контролює майже половину всього страхового ринку світу, у сукупних страхових преміях світу його частка наближається до 30%. США є лідером у світі за кількістю операцій злиття – близько 40%

операцій відбувалися на американському страховому ринку. Такий високий показник пояснюється двома причинами: об'єктивно високими фінансовими можливостями і вимушеною необхідністю укрупнення з метою протистояння європейським конкурентам.

Особливістю сучасного розвитку світового

страхового ринку є вихід іноземних страховиків на національні страхові ринки, тобто відбувається лібералізація внутрішніх ринків: узгодження правил регулювання страхових відносин, ліквідація бар'єрів для вільного «перетікання» фінансових ресурсів (рис. 2).

Рис. 2. Вигоди від лібералізації страхового ринку [7; 8]

Прихід іноземних страховиків на внутрішній ринок супроводжується розвитком страхового ринку шляхом надання якісних послуг клієнту, пропонування нових страхових продуктів та використання досвіду зарубіжних країн у сфері управління страховою діяльністю та здійснення нагляду на ринках.

Аналізуючи страховий ринок України, хочемо зазначити зростання частки компаній з іноземним капіталом. Так, якщо у 2001 році питома вага страховиків з іноземним капіталом становила 6,1%, то у 2011 році – 18,2%, але цього замало, щоб говорити про те, що Україна повною мірою використовує можливості страхової інтернаціоналізації (рис. 3).

Факторами, що визначають прихід іноземних

інвесторів на страховий ринок України, є перспективність розвитку страхування в Україні. Насамперед це пов'язано з ненасиченістю самого ринку, адже застрахованими є лише 10% ризиків. Крім цього, страхуванням взагалі не охоплена значна кількість населення. Стратегічним кроком у діяльності іноземних інвесторів є вихід на неосвоєні страхові ринки або на окремі його сегменти. Для більшості західноєвропейських країн характерним є охоплення страховим захистом майже 90% ризиків, тобто можливості для подальшого розвитку страхових компаній майже повністю вичерпані, і тому вихід на ринки інших країн є вкрай важливим.

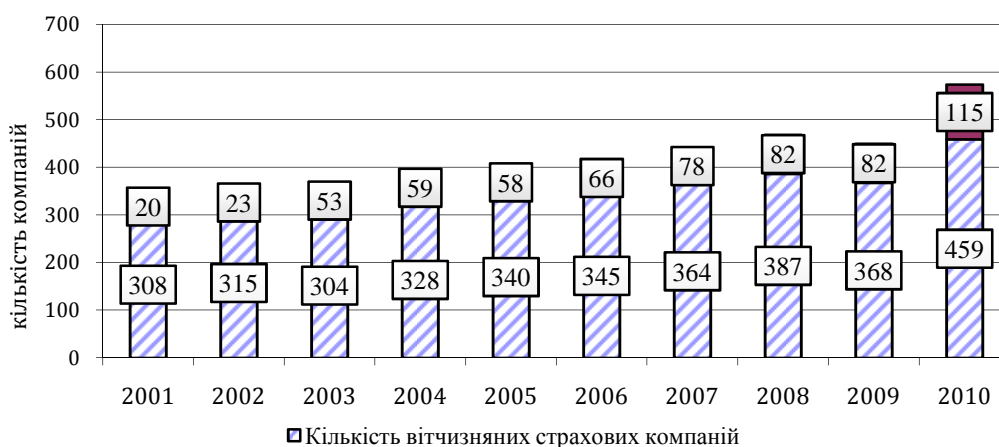

Рис. 3. Кількість страхових компаній в Україні протягом 2001-2010 роки [3; 9; 10]

Важливе значення має походження іноземного капіталу: 60 % припадає лише на 3 країни – Великобританію, США та Азербайджан. Ще 25 % розподілені майже порівну між Польщею, Кіпром,

Австрією та Росією. Значна кількість іноземного капіталу має європейське походження, що цілком відповідає загальній тенденції впливу іноземних компаній на фінансовий сектор країн Східної Європи [4].

Проведемо порівняльний аналіз основних України (табл.2).
показників страхових ринків розвинених країн світу та

Таблиця 2. Порівняння основних показників розвитку страхових ринків провідних країн світу і страхового ринку України (за даними 2010-2011 рр.)

Країна	Активи страхових компаній, млрд. дол. США	Співвідношення активів страхових компаній до ВВП країни, %	Страхові премії, млрд. дол. США	Частка у світовому обсязі, %
1	2	3	4	5
США	5310	45,2	1097,8	33,84
Японія	3533	66,9	492,4	15,18
Великобританія	1885	96,5	246,7	9,09
Франція	1413	63,0	194,6	6,00
Німеччина	1372	45,5	190,8	5,88
Україна	6,0	3,7	2,8	0,10

Дані табл. 2 ще раз засвідчують те, що, незважаючи на позитивні зрушення в розвитку фінансового ринку України, його страховий сегмент залишається недостатньо розвиненим порівняно з країнами світу -

економічними лідерами.

Проведений аналіз дав змогу встановити основні відмінності між світовим та національним страховими ринками (табл. 3).

Таблиця 3. Основні відмінності між світовим та національним страховими ринками*

Показники	Національний страховий ринок	Світовий страховий ринок
Рівень страхового покриття, %	5-10	90-95%
Активи страхових компаній, млрд. дол. США	3,6	1300-6000 і вище
Співвідношення активів страхових компаній до ВВП, %	3,2	45,2-96,5
Страхові премії, млрд. дол. США	2,8	200-1500 і вище
Співвідношення валових страхових премій до ВВП, %	2,1	8-10
Частка ринку у структурі світового обсягу страхових премій, %	0,10	6-40
Частка страхування життя у загальному обсязі страхових премій, %	4,2	40-70
Страхові премії на душу населення, дол. США	93,8	650 і вище
у тому числі:		
- ризикове страхування	89,7	260 і вище
- страхування життя	4,1	380 і вище

*Розроблено автором

Дані табл. 3 демонструють значну різницю у показниках розвитку страхових ринків розвинених країн світу і України. Можна зробити висновок, що наша країна за темпами розвитку страхового ринку відстає від провідних країн світу років на 10. Така ситуація тісно пов'язана із загальним рівнем життя в Україні та розвитком економічних процесів.

Капіталізація українського страхового ринку, на відміну від західних країн, знаходиться на край низькому рівні. Це унеможливує прийняття страховиками великих ризиків та вимагає виходу на іноземні ринки перестраховання.

Загалом можна зазначити, що наслідки впливу глобалізації світового ринку страхових послуг на національні страхові системи можна поділити на позитивні і негативні [9]. Позитивним є:

- залучення іноземних інвестицій у розвиток страхової інфраструктури;
- підвищення капіталізації та місткості національної страхової галузі за рахунок коштів іноземних інвесторів;
- використання передових страхових технологій;
- розширення структури і підвищення якості страхових послуг.

Негативними наслідками глобалізації є:

- втрата національного контролю над страховими резервами та інвестиційним капіталом при домінуючій іноземній участі на страховому ринку чи в його окремих сегментах;

- обмеження можливостей держави з використанням механізмів активної соціальної політики в галузі пенсійного та медичного страхування тощо.

Досвід зарубіжних та вітчизняних страхових компаній показує, що існує зв'язок між зростанням потенціалу компанії та найбільш впливовим фактором її динамічного розвитку і надійності — інвестиційною політикою. А це можливо лише за умов запровадження ефективних механізмів управління як фінансовою, так і організаційною діяльністю.

Оцінка розвитку світового страхового ринку вказала на посилення процесів злиття та поглинання у страховій сфері у кризовий період, при чому найбільша кількість угод M&A спостерігається на ринку США – близько 40%. Порівняльний аналіз світового та національного страхових ринків показав низький рівень розвитку вітчизняного страхового ринку у порівнянні з розвиненими країнами світу. Кількість компаній з іноземним капіталом в Україні продовжує залишатися невисокою. Отже, Україна не скористалася повною мірою перевагами глобалізації в страховій індустрії, але

перспективи в цьому напрямку є значними.

Список літератури

1. Левченко, В. П. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/znrpidps/2011_1/pdf/11lvprof.pdf.
2. Світовий страховий ринок [Текст] // Страхова справа. – 2009. – №3(35). – С.46-58.
3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
4. Сусіденко, Ю. В. Аналіз ринку страхування життя в Україні та порівняння цих показників із показниками в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Ю. В. Сусіденко, В. В. Муржак, М. А. Романішина. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/3
5. Клепикова, О. А. Дослідження динаміки розвитку страхового ринку України як складової світового ринку страхових послуг [Електронний ресурс] / О. А. Клепикова. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream>
6. Бабицкий, А. Рейтинг крупнейших страховых компаний мира [Электронный ресурс] / А. Бабицкий. – Режим доступа: <http://www.luxury.net.ru/world-market>
7. Козьменко, О. В. Перспективи розвитку страхового ринку України після світової фінансової кризи [Електронний ресурс] / О. Козьменко. – Режим доступу: http://www.papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Insurance_Market_Development
8. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації [Текст] : [монографія] / Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. [та ін.]. – Суми: Університетська книга, 2011. – 388 С.
9. Залетов, О. Страховий ринок України в 2010 році: оцінка реального страхування [Електронний ресурс] / О. Залетов. – Режим доступу: http://www.strategy-life.com.ua/articles_detailed.
10. Пікус, Р. В. Розвиток страхового ринку в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Р. В. Пікус. – Режим доступу: <http://www.papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Insurance>.

РЕЗЮМЕ

Супрун Анатолій, Петришина Татяна

Мировой и национальный страховой рынок: отличия и взаимосвязи

В статье рассмотрены особенности развития мирового и национального страховых рынков с целью определения основных различий и взаимосвязей между ними с учетом влияния финансово-экономического кризиса.

RESUME

Suprun Anatoliy, Petrishyna Tetyana

World and national insurance market: differences and relationship

In the article are considered features of development of the world and national insurance markets for the purpose of determination of the main distinctions and interrelations between them, with taking into account influence of financial and economic crisis.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2012 р.